

УДК 631*529: 635.9: 631*53

Ст. наук. співроб. Т.Р. Прикладівська,

канд. с.-г. наук; наук. співроб. Я.Я. Білик; мол. наук. співроб. В.М. Палій;

мол. наук. співроб. В.С. Кучерявий – НЛТУ України, м. Львів

ВІДДІЛ БОТАНІЧНОГО САДУ НЛТУ УКРАЇНИ НА РОЗТОЧЧІ: ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ НАУКОВОЇ ТА КОЛЕКЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розглянуто сучасний стан та перспективи наукових досліджень відділу Ботанічного саду НЛТУ України на Розточчі. Наведено кліматичні особливості району Розточчя порівняно з прилеглими територіями і пов'язані з ними аспекти інтродукції деревних рослин, а також причини, які стримують подальший розвиток досліджень. Показано доцільність поєднання робіт із розмноження декоративних таксонів з розробленням пропозицій з їх композиційного використання в зеленому будівництві. Запропоновано конкретні методичні підходи з оптимізації науково-колекційної роботи відділу та її впровадження у практику декоративного садівництва.

Ключові слова: Розточчя, арборетум, клімат, інтродукція, розмноження рослин.

Основні напрями науково-дослідних робіт Ботанічного саду НЛТУ України визначаються загальними для всіх ботанічних садів проблемами інтродукції та акліматизації рослин, збереженням та примноженням біологічного різноманіття [4, 13-15, 33, 36-38]. З перших днів заснування Ботанічного саду всі його відділи, відповідно до затвердженого "Положення про Ботанічний сад загальнодержавного значення Українського лісотехнічного університету", ведуть науково-дослідницьку діяльність, пов'язану саме з такими аспектами охорони природи та прикладної ботаніки.

У відділі Ботанічного саду НЛТУ України в с. Страдч Яворівського району Львівської області, територія якого знаходиться в унікальному природному районі Українського Розточчя, протягом останнього п'ятнадцятирічного періоду проводили різнобічні дослідження, спрямовані на вивчення біології, екології та систематики автохтонних та інтродукованих рослин [6-10].

Головний складник території відділу – арборетум, закладений у 1962 р. на площі 5,7 га, який є багатою експериментальною базою для вивчення широкого спектра питань з інтродукції як родових комплексів, так і окремих видів рослин та виявленням таких важливих для застосування особливостей цих рослин як зимостійкість, реакція на пізні весняні та ранні осінні заморозки, а також інші фактори середовища, що визначають можливість і успішність їх інтродукції в умовах регіону [1-3, 5, 11, 24, 25]. Майже півсторичний період існування арборетуму дає змогу розглядати його як регульований культурфітоценоз з усіма існуючими в ньому зв'язками, як між самими рослинами, так і між рослинами й середовищем, і використовувати як дослідну модель для розроблення наукових основ створення насаджень садово-паркового типу з врахуванням специфіки клімату Розточчя.

Аналіз абіотичних факторів навколишнього середовища показав, що головним стримувальним фактором для інтродукції нових видів виступає саме клімат, оскільки едафічні умови арборетуму мають цілком сприятливі лісорослинні властивості. Хоча Українське Розточчя є частиною рівнинної лісової та лісостепової підобласті Атлантично-континентальної лісової та лісостепової області [43], яка загалом характеризується м'яким помірно-континентальним кліматом.

ментальним кліматом, воно вирізняється від прилеглих частин регіону певними менш сприятливими для процесу інтродукції кліматичними особливостями [12, 35]. Насамперед, це збільшена загальна кількість опадів, яка є наслідком наближеності до Карпат і виразного горбистого рельєфу (що зумовлює підвищену конденсацію вологого атлантичного повітря), а також нерівномірний розподіл опадів протягом року, який проявляється у перевищенні кількості опадів літнього періоду над зимовим у 2-3 рази. По-друге, це істотно менша сумарна сонячна радіація у зв'язку із великою кількістю хмарних днів (150 за рік). По-третє, літо і зима на Розточчі починаються раніше і тривають довше, ніж на прилеглих рівнинах, а тривалість весни і осені, відповідно, скорочується. Абсолютні показники температури та вологості характеризуються наступними цифрами. Середня річна температура повітря становить $+8,1^{\circ}\text{C}$, середній мінімум температури повітря $-21,4^{\circ}\text{C}$, абсолютний мінімум -32°C , середній максимум $+33,0^{\circ}\text{C}$, абсолютний максимум $+37,2^{\circ}\text{C}$. Сума середніх добових температур повітря з показником понад $+5^{\circ}\text{C}$ за рік дорівнює 2103°C , а вище $+10^{\circ}\text{C}$ становить 1105°C . Метеорологічний період вегетації триває в середньому 213 днів. Середня кількість опадів становить 764 мм (від 561,8 до 1054,1 мм на рік). Кількість днів із сніговим покривом в середньому становить 62 дні, а його висота 4-30 см (максимально 72 см) [2, 3].

Такі кліматичні особливості ставлять піддослідні рослини у більш жорсткі, порівняно з прилеглими територіями, умови адаптації, а це, безсумнівно, забезпечує акліматизованим на Розточчі рослинам певний "запас міцності" у разі їх впровадженні в кліматичних умовах Волині, Поділля, Полісся.

Нагромаджений за тривалий період об'ємний фенологічний матеріал з характеристики росту і розвитку дерев та чагарників в умовах Українського Розточчя дав змогу підготувати низку узагальнювальних наукових праць за результатами акліматизації і дати змогу створити на їх основі нові бази даних інтродукованих видів [1-3].

В останні роки у відділі розпочато цілеспрямоване вирощування рослин для поповнення експозицій арборетуму. Ця робота, яка у попередній період мала спорадичний характер, потребує різнобічних знань і застосування різноманітних методів агротехніки вирощування. На спеціальній ділянці культивуються переважно нові для ботанічного саду, раніше некультивовані, рослини. Особливу увагу приділяють пошуку оптимальних, економічно вигідних, способів розмноження малопоширених та декоративних таксонів, який базується на комплексному вивченні їх біології, аспектів сезонного розвитку, оцінюванні декоративних властивостей та розробленні пропозицій з агротехніки вирощування і впровадження у практику зеленого будівництва [28, 30]. Крім того, до програми досліджень внесено таксони, які досить складно розмножуються і мають високий ступінь ризику для інтродукції в цьому регіоні, а також види, занесені до Червоної книги України та до Європейського Червоного списку.

Виходячи з того, що Українське Розточчя можна розглядати як оптимальну платформу для експериментальних досліджень з інтродукції нових рослин не тільки у прилеглі рівнинні території, а також і у передгірські райони Львівщини, де знаходяться найбільш перспективні пункти для широ-

кого впровадження декоративних таксонів – курорти Трускавець, Моршин, Східниця, з метою збагачення рослинних ресурсів цього регіону розпочато роботу з підбору асортименту арборифлори для використання у ландшафтному дизайні та озелененні. Оскільки в цей час для створення штучних ландшафтів, фахівцям доводиться вирішувати не тільки санітарно-гігієнічні і екологічні питання [13, 18, 19, 22, 23], які виступають як основні в динаміці розвитку зелених насаджень, а і композиційні [26, 40, 41, 42], працівники відділу започаткували напрям з розроблення наукових основ декоративного садівництва і ландшафтного дизайну [20, 21, 27, 29, 31]. На превеликий жаль, більшість існуючих в регіоні новостворених посадок свідчать про відсутність теоретичних передумов під час їх формування і характеризуються недостатньою продуманістю асортименту рослин та варіантів ландшафтних рішень, тому науково-дослідна робота з інтродукції та акліматизації нових таксонів доповнюється не тільки пропозиціями з їх впровадження в зелене будівництво, а також і демонстрацією застосування композиційних прийомів шляхом створення тематичних експозицій на території відділу.

Підводячи певний підсумок вже виконаної роботи і розмірковуючи над перспективами розвитку, доцільно зазначити, що на сучасному етапі науково-колекційної роботи відділу доводиться констатувати низку об'єктивних несприятливих факторів, частина яких, до певної міри, притаманна також іншим науковим установам і підрозділам аналогічного профілю, що утруднює подальший розвиток робіт з інтродукції, а саме: 1) переважна частина чагарників арборетуму досягла вікової межі і потребує видалення або заміни; 2) відсутність належного фінансування утруднює утримання в належному стані та поповнення колекційних фондів і спостереження за ними; 3) незначні обсяги робіт зі створення та реконструкції зелених насаджень загального користування в населених пунктах обмежують перспективи впровадження і апробації виконаних досліджень.

Враховуючи наведене, можна констатувати, що подальший розвиток науково-колекційних робіт з інтродукції деревних рослин на Українському Розточчі, завдяки яким можна зберегти нагромаджений генофонд, підвищити ефективність експерименту, вдосконалити декоративність експозицій, не знизити рівень практичної спрямованості, вдасться забезпечити за рахунок таких дій і заходів:

- поетапного інтродукційного освоєння дендрофлор, що дасть змогу зосередити зусилля на найбільш перспективних групах таксонів і формування спеціалізованих експозиційних об'єктів;
- скорочення діапазону нагромадження фенологічної інформації за рахунок відбору модельних фенологічних рослин, реєстрації тільки найбільш інформативних фенофаз, припинення фенологічних спостережень за рослинами із стабільними ритмами сезонного розвитку (коли наступне фіксування фаз вже не дає нової інформації);
- розроблення і застосування інноваційних агротехнічних прийомів, які знижують рівень впливу кліматичних факторів (різноманітні субстрати, сезонні укриття, вплив на фізіологічні процеси стимуляторами росту тощо);
- переорієнтації роботи з впровадження нових видів у напрямку приватного садівництва, яке набуває дедалі більшого розвитку.

Література

1. Білик Я.Я. Сезонні аспекти дендрофлори Страдцівського арборетуму Ботсаду НЛТУ України / Я.Я. Білик, Ю.Г. Гринюк // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2005. – Вип. 15.3. – С. 35-37.
2. Білик Я.Я. Підсумки десятирічних фенологічних спостережень у Страдцівському арборетумі (1998-2008 рр.) / Я.Я. Білик, Ю.Г. Гринюк // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.11. – С. 11-17.
3. Білик Я.Я. Фенологічні спостереження на об'єктах природно-заповідного фонду як складова моніторингу кліматичних змін / Я.Я. Білик, Ю.Г. Гринюк // Природно-заповідний фонд України – минуле, сьогодення, майбутнє : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 20-річчю природного заповідника "Медобори" (26-28 травня 2010 р., смт. Гримайлів). – Тернопіль : Вид-во "Підручники і посібники". – 2010. – С. 237-241.
4. Булах П.Е. Методические аспекты оптимизации интродукционных исследований / П.Е. Булах // Интродукция растений – 1999. – № 2. – С. 15-21.
5. Бутейко Л.Ф. Дендрарій Івано-Франківського учбово-виробничого лісгоспазу / Л.Ф. Бутейко, Ф.В. Прокопюк // Лісівницькі дослідження на Розточчі. – Львів : Вид-во "Каменярь", 1972. – С. 211-229.
6. Гринюк Ю.Г. Деревні інтродуценти в лісах Янівського Розточчя: досвід і перспективи / Ю.Г. Гринюк, Я.Я. Білик // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2005. – Вип. 15.3. – С. 43-48.
7. Гринюк Ю. Вивчення стійкості деревних інтродуцентів шляхом акліматизації на лісовій дослідній станції / Ю. Гринюк, Я. Білик, А. Мельник // Онтогенез рослин у природному та трансформованому середовищі. – Сер.: Фізіолого-біохімічні та екологічні аспекти : тези доп. III Міжнар. конф., присвяченої 100-річчю заснування кафедри фізіології та екології рослин у Львівському НУ ім. Івана Франка, м. Львів (Україна), жовтень, 4-6, 2007". – Львів. – 2007. – С. 124.
8. Гринюк Ю.Г. Лісова інтродукція на Розточчі: результати і завдання / Ю.Г. Гринюк, Я.Я. Білик, О.В. Павлів // Интродукция растений, збереження та збагачення біорізноманіття в ботанічних садах і дендропарках : матер. Міжнар. наук. конф. присвяченої 75-річчю заснування Національного ботанічного саду ім. М.М.Гришка НАН України, 15-17 вересня 2010 р. – К. : Вид-во "Фітосоціоцентр", 2010. – С. 166-168.
9. Гринюк Ю.Г. Страдцівська лісодослідна станція – експериментальна база лісівництва та озеленення / Ю.Г. Гринюк, А.С. Мельник, Я.Я. Білик // Лісове господарство, лісова, паперова і деревообробна промисловість : міжвідомч. наук.-техн. зб. – Львів : Вид-во НЛТУ України. – 2006. – Вип. 31. – С. 66-70.
10. Гринюк Ю.Г. Високопродуктивні види хвойних інтродуцентів / Ю.Г. Гринюк, І.І. Мякуш, Я.Я. Білик // До 75-річчя Ботанічного саду Дніпропетровського НУ. – Сер.: Сучасні проблеми інтродукції та акліматизації рослин : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф., м. Дніпропетровськ, 8-11 вересня 2008 р. – Дніпропетровськ : Вид-во ДНУ. – 2008. – С. 114-115.
11. Гринюк Ю.Г. Історія та перспективи Страдцівського арборетума / Ю.Г. Гринюк, І.І. Мякуш, Я.Я. Білик // До 215-річчя парку "Олександрія". – Сер.: Старовинні парки і ботанічні сади: проблеми та перспективи функціонування : тези доп. III Міжнар. наук. конф., 29 вересня – 3 жовтня 2008 р. – Біла-Церква : Вид-во БНАУ. – 2008. – С. 4-5.
12. Дебринюк Ю.М. Розточчя як лісокультурний район та особливості лісокультурної діяльності в ньому / Ю.М. Дебринюк // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2001. – Вип. 11.4. – С. 12-26.
13. Дорошенко О.К. Сучасний стан і формування колекцій дендрарію Національного ботанічного саду ім. М.М.Гришка НАН України / О.К. Дорошенко, С.І. Кузнецов // Интродукция растений – 2000. – № 3-4. – С. 19-23.
14. Заїменко Н.В. Національний ботанічний сад ім. М.М.Гришка: досягнення і перспективи розвитку наукових досліджень у ХХІ ст. / Н.В. Заїменко, П.А.Мороз, М.Б. Гапоненко // Интродукция растений. – 2005. – № 3. – С. 11-17.
15. Заповідні території України. Ботанічні сади та дендропарки. – К. : ТОВ "Майстерня книги", 2009. – 296 с.
16. Интродукция растений, збереження та збагачення біорізноманіття в ботанічних садах і дендропарках // Матер. Міжнар. наук. конф. присвяченої 75-річчю заснування Національного ботанічного саду ім. М.М.Гришка НАН України, 15-17 вересня 2010 р. – К. : Вид-во "Фітосоціоцентр", 2010. – 631 с.

17. Казаков Л.А. Основные направления развития дендроинтродукционных исследований на Крайнем Севере / Л.А. Казаков // Проблемы дендрологии на рубеже XXI века : тези доп. Международной конф., посвященной 90-летию со дня рождения члена-корреспондента РАН П.И. Лапина. – М., 1999. – С. 131-132.

18. Кохно М.А. Внесок відділу дендрології та паркознавства у вивчення дендрофлори України і поліпшення довкілля / М.А. Кохно, С.І. Кузнецов, Ф.М. Левон // Інтродукція рослин. – 2005. – № 3. – С. 18-25.

19. Кузнецов С.І. Біоекологічні та фітомеліоративні засади паркознавства / С.І. Кузнецов, Ю.О. Клименко // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2003. – Вип. 13.5. – С. 317-320.

20. Кучерявий В.С. Особливості відновлення об'єктів ландшафтної архітектури (на прикладі Золочівського замку на Львівщині) / В.С. Кучерявий // Екологічні проблеми природокористування та охорони природного середовища : матер. Всеукраїнської наук.-практ. конф. студентів і аспірантів, м. Львів, 14-16 квітня 2010 р. – Львів, 2010. – С. 32-34.

21. Кучерявий С.В. Туя західна (*Thuja occidentalis* L.) та її форми в озелененні міста Львова / С.В. Кучерявий // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18.12. – С. 270-273.

22. Левон Ф.М. Створення зелених насаджень в умовах урбанізованого середовища: вимоги, лімітуючі чинники, шляхи оптимізації / Ф.М. Левон // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2003. – Вип. 13.5. – С. 157-162.

23. Мазепа М.Г. Інтродукція в міське техногенне середовище нових деревно-чагарникових видів / М.Г. Мазепа, Д.В. Артемовська, Т.В. Ган // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2003. – Вип. 13.5. – С. 331-334.

24. Мельник А.С. Природне поновлення інтродуцентів в арборетумі Ботанічного саду Національного лісотехнічного університету України / А.С. Мельник, А.І. Івченко, Ю.А. Мельник // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2005. – Вип. 15.3. – С. 52-56.

25. Мельник А.С. Особливості природного насінневого поновлення інтродуцентів арборетуму Ботанічного саду / А.С. Мельник, А.І. Івченко, Ю.А. Мельник // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2005. – Вип. 15.4. – С. 57-61.

26. Надрага М.Д. Основні принципи формування колекції ботанічної системи Ботанічного саду Львівського НУ ім. Івана Франка / М.Д. Надрага, А.І. Прокопів // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2003. – Вип. 13.5. – С. 345-348.

27. Прикладівська Т.Р. Колористичні аспекти використання деревно-чагарникових культурварів у композиціях малих садів / Т.Р. Прикладівська // Різноманіття фітобіоти: шляхи відновлення, збагачення і збереження. Історія та сучасні проблеми : матер. Міжнар. наук. конф., присвяченої 200-річчю заснування Кременецького ботанічного саду (18-23 червня 2007 р., Кременець). – Кременець-Тернопіль : Вид-во "Підручники і посібники". – 2007. – С. 214-215.

28. Прикладівська Т. Особливості онтогенезу деревовидних представників роду *Hypericum* у Ботанічному саду НЛТУ України / Т.Р. Прикладівська // Онтогенез рослин у природному та трансформованому середовищі. – Сер.: Фізіолого-біохімічні та екологічні аспекти : тези доп. III Міжнар. конф., присвяченої 100-річчю заснування кафедри фізіології та екології рослин у Львівському НУ ім. Івана Франка, м. Львів (Україна), жовтень, 4-6, 2007. – Львів. – 2007. – С. 38.

29. Прикладівська Т.Р. Декоративно-листяні чагарники як невід'ємна складова частина ландшафтних композицій м. Львова / Т.Р. Прикладівська // До 75-річчя Ботанічного саду Дніпропетровського НУ. – Сер.: Сучасні проблеми інтродукції та акліматизації рослин : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф., м. Дніпропетровськ, 8-11 вересня 2008 р. – Дніпропетровськ : Вид-во ДНУ. – 2008. – С. 169-170.

30. Прикладівська Т.Р. Вивчення особливостей вегетативного розмноження вічнозелених декоративно-листяних видів у Ботанічному саду НЛТУ України / Т.Р. Прикладівська // До 215-річчя парку "Олександрія". – Сер.: Старовинні парки і ботанічні сади: проблеми та перспективи функціонування : тези доп. III Міжнар. наук. конф., 29 вересня – 3 жовтня 2008 р. – Біла-Церква : Вид-во БНАУ. – 2008. – С. 55-56.

31. Прикладівська Т.Р. Малі сади у штучно замкненому просторі: проблеми та особливості ландшафтного дизайну / Т.Р. Прикладівська // Інтродукція рослин, збереження та збагачення біорізноманіття в ботанічних садах і дендропарках : матер. Міжнар. наук. конф., присвяченої 75-річчю заснування Національного ботанічного саду ім. М.М.Гришка НАН України, 15-17 вересня 2010 р. – К. : Вид-во "Фітосоціоцентр", 2010. – С. 422-425.

32. Природа Львівської області / за ред. К.І.Геренчука. – Львів : Вид-во Львів. ун-ту, 1972. – 151 с.

33. Проблемы дендрологии на рубеже XXI века // Тезисы докладов Международной конференции, посвященной 90-летию со дня рождения члена-корреспондента РАН П.И. Лапина. – М., 1999. – 404 с.

34. Собко В.Г. Рідкісні види флори України у Європейському Червоному списку / В.Г. Собко, В.В. Гриценко, А.Н. Гнатюк, О.В. Деркач, Ю.В. Мініна // Інтродукція рослин – 2002. – № 3-4. – С. 4-13.

35. Сорока М.І. Рослинність Українського Розточчя / М.І. Сорока. – Львів : Вид-во "Світ", 2008. – 432 с.

36. Старовинні парки і ботанічні сади: проблеми та перспективи функціонування // До 215-річчя парку "Олександрія" : тези доп. III Міжнар. наук. конф., 29 вересня – 3 жовтня 2008 р. – Біла-Церква : Вид-во БНАУ. – 2008. – 73 с.

37. Сучасні проблеми інтродукції та акліматизації рослин // До 75-річчя Ботанічного саду Дніпропетровського НУ : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф., м. Дніпропетровськ, 8-11 вересня 2008 р. – Дніпропетровськ : Вид-во ДНУ. – 2008. – 186 с.

38. Цицин Н.В. Ботанические сады СССР / Н.В. Цицин. – М. : Изд-во "Наука", 1974. – 191 с.

39. Червона книга України. Рослинний світ. – К. : Вид-во "Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана", 1996. – 606 с.

40. Шумик М.І. Декоративні форми деревних рослин: теоретичні передумови використання в озелененні / М.І. Шумик // Науковий вісник УкрДЛТУ : зб. наук.-техн. праць. – Львів : Вид-во УкрДЛТУ. – 2003. – Вип. 13.5. – С. 376-379.

41. Шумик М.І. Ландшафтна архітектура в ботанічних садах / М.І. Шумик // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18.12. – С. 149-152.

42. Шумик М.І. Колекційно-експозиційні ділянки як об'єкти садово-паркового ландшафту / Шумик М.І., Рубцова О.Л., Пилипчук В.Ф., Казанська Н.А., Вахновська Н.Г., Дяченко Г.Д., Счепіцька Т.С., Клименко А.В., Ключенко О.В., Гайдаєнко М.В. // Інтродукція рослин. – 2005. – № 3. – С. 52-60.

43. Щербань М.И. Климат / М.И. Щербань // Украина и Молдавия. – М. : Изд-во "Наука", 1972. – С. 84-120.

***Прикладовская Т.Р., Билык Я.Я., Палий В.М., Кучерявый В.С.* Отдел Ботанического сада НЛТУ Украины на Расточьи: приоритетные направления научной и коллекционной деятельности**

Рассмотрены современное состояние и перспективы научных исследований отдела Ботанического сада НЛТУ Украины на Расточье. Приведены климатические особенности района Расточья по сравнению с прилегающими территориями и связанные с ними аспекты интродукции древесных растений, а также причины, сдерживающие дальнейшее развитие исследований. Показана целесообразность сочетания работ по размножению декоративных таксонов с разработкой предложений по их композиционному использованию в зеленом строительстве. Предложены конкретные методические подходы по оптимизации научно-коллекционной работы отдела и его внедрению в практику декоративного садоводства.

Ключевые слова: Расточье, арборетум, климат, интродукция, размножение растений.

***Prykladivska T.R., Bilyk Ya.Ya., Paliy V.M., Kucheryaviy V.S.* Department of Botanical Garden of NUFWT of Ukraine in Roztochia region – main directions of scientific research and collection work**

The present condition and perspectives of development of scientific researches in Department of Botanical Garden of NUFWT of Ukraine in Roztochia region are examined. Peculiarity of Roztochia climate and some negative factors for introduction researches in

the future are shown. Necessity of application of ornamental trees and shrubs in department expositions is proved. Concrete methodical principles for optimization of scientific researches and better practical using of arbor plant in garden design are suggested.

Keywords: Roztochia, arboretum, climate, introduction, propagation of plant.

УДК 581.9+581.527 Доц. М.І. Сорока, д-р біол. наук – НЛТУ України, м. Львів

РАРИТЕТНИЙ КОМПОНЕНТ ФІТОБІОТИ РОЗТОЧЧЯ

Проведено фітосозологічну оцінку фітогено- і фітоценофонду Розточчя з позицій міжнародної созологічної категоризації. Виявлено, що 280 видів судинних рослин потребують охорони, 97 видів занесено до Червоної книги України, 140 – до Червоної книги і Списку видів, що перебувають під загрозою зникнення у Польщі, 4 види – до Європейського Червоного списку тварин і рослин, 13 видів – до Додатку I Бернської конвенції. 150 рідкісних видів виявлено на охоронних територіях. 39 видів мають категорію EX (зниклі). З 194 рослинних асоціацій Розточчя 23 мають син-фітосозологічний індекс вище середнього, з них на територіях, що охороняються, виявлено 17.

Ключові слова: Розточчя, созологічна оцінка, рідкісні види, рідкісні угруповання, біосферний резерват.

Охорона фітобіоти на всіх рівнях, збереження вододільних екосистем та раціональне використання природних ресурсів Розточчя на засадах сталого розвитку – важлива проблема європейського масштабу, оскільки через регіон проходить лінія Головного Європейського вододілу і формуються річки Полісся, Опілля та Дністровсько-Сянської низовини. Найважливіші природоохоронні документи, зокрема, "Конвенція щодо збереження біологічного різноманіття" (1992), "Всеєвропейська стратегія збереження біологічного та ландшафтного різноманіття" (1995) та документи Європарламенту, такі як "Стратегія Європейського Союзу в галузі лісового господарства" (1997), оголосили боротьбу зменшенню біорізноманіття Європи. Одним з методів реалізації "Всеєвропейської стратегії..." є побудова Всеєвропейської екомережі та інтеграція у неї Української національної екомережі шляхом створення міжнародного біосферного резервату "Розточчя". Професор С.М. Стойко детально обґрунтував екологічні та соціально-економічні мотиви створення в регіоні білатерального українсько-польського резервату та наголосив на його значенні для збереження природи Розточчя [9-11].

Проведені дослідження фітобіоти транскордонного регіону Розточчя на основі універсальних європейських методик, відповідно до ст. 11 Бернської конвенції, яка "має на меті охорону дикої флори і її природних середовищ існування, особливо тих видів і середовищ існування, охорона яких вимагає співробітництва декількох держав" (1979), стали підосновою для обґрунтування проекту та створення номінаційної форми біосферного резервату "Розточчя" [7]. Проведено інвентаризацію флори та рослинності регіону Розточчя на території України та Польщі, встановлено видовий склад раритетного фітогено- та фітоценофонду та виявлено рідкісні біотопи, які підлягають охороні в системі мережі Natura 2000 (табл. 1-3).